

Обґрунтування педагогічних умов виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ.

Проблема виховання студентської молоді на сучасному етапі розвитку України набуває все більшої актуальності. Це пов'язано з духовним відродженням нашого народу, входженням країни у високоцивілізоване світове співтовариство. У вищих навчальних закладах актуальним постає завдання щодо створення такої системи виховання, яка забезпечувала б високий рівень розвитку моральних якостей особистості, серед яких одна з вагомих ролей належить вихованню вірності в особистісних взаєминах підростаючого покоління.

Орієнтири щодо вирішення окресленої проблеми знаходять своє відображення в Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Законі України «Про вищу освіту», «Концепції виховання особистості в умовах розвитку української державності», «Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти».

У системі роботи викладачів вищих навчальних закладів спостерігаються переважно орієнтації на здобуття знань, умінь і навичок, а проблеми виховання моральних якостей, зокрема, вірності залишаються поза центром їхньої уваги.

Метою статті є обґрунтування педагогічних умов виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ.

Вірність в особистісних взаєминах студентів ВНЗ розглядається нами як особистісне утворення, що узгоджує поведінку студента відповідно до певних моральних законів, забезпечуючи суб'єктивну задоволеність процесом і результатом взаємодії, характеризується надійністю, постійністю,

відповідальністю юнаків і дівчат у ставленні один до одного та виступає провідним механізмом їх розвитку і саморозвитку.

Виховання вірності в особистісних взаєминах студентів відбувається в організованому навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. Успішний перебіг виховного процесу залежить від педагогічних умов та принципів його реалізації.

Проблема визначення педагогічних умов знайшла своє осмислення у наукових працях Т.Авксентьєвої, А. Алексюка, В. Андрєєва, А. Аюрзанайна, І.Беха, І. Бойчук, О. Бражнич, С. Брунової, Л. Маслак, А. Найна, М.Нарійчука, С.Ожегова, О. Пехоти, П. Підкасистого, Г. Пономарьової, В.Тернопільської, І.Фролова, І. Хітрової, Н. Яковлевої, С. Яшник.

Разом з тим аналіз педагогічної літератури вказує на відсутність єдиного підходу до визначення поняття “педагогічні умови”. Вживаються тлумачення цього поняття як чинник, обставина, засіб, можливості змісту, методів і організаційних форм тощо. За визначеннями, що подаються у різних словниках, поняття “умова” визначається як обставина, що зумовлює існування або виникнення чого-небудь [1]. Під педагогічною умовою розуміється “...така обставина чи обстановка, яка впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості” [2, с. 97].

А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий визначають педагогічні умови як чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на: а) зовнішні: позитивні взаємини викладача і студента; об’єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо; б) внутрішні (індивідуальні): індивідуальні властивості студентів (стан здоров’я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо) [3].

Відтак, педагогічні умови можна визначити як обставини, що сприяють розвитку або гальмуванню навчально-виховного процесу, так і

комплекс засобів, які є у навчальному закладі для ефективного здійснення навчально-виховного процесу.

О. Бражнич поняття “педагогічні умови” визначає як сукупність об’єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей його здійснення, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [4].

О. Пехота педагогічні умови розглядає як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об’єктивно склалися чи суб’єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [5, с.5].

Отже, до педагогічних умов відносимо ті умови, які цілеспрямовано створюються у виховному процесі вищих навчальних закладів і забезпечують його ефективне функціонування. При цьому важливим є сукупність певних обставин, послідовність дій, що створюються у виховному процесі та позитивно впливають на формування особистості.

Певний інтерес для нашого наукового пошуку викликає дослідження С.Яшник, де авторкою визначені педагогічні умови виховання культури міжстатевих стосунків у студентів ВНЗ: гуманізація навчально-виховного процесу; організація педагогічної взаємодії з домінуванням діалогічних форм; зміщення акцентів у навчально-виховній роботі на гуманітарну складову підготовки майбутніх фахівців; вплив розвивальних технологій на засвоєння студентами знань у процесі вивчення спецкурсу “Культура міжстатевих взаємин”; опанування наставниками студентських груп досвідом виховання культури міжстатевих стосунків на спеціально організованих науково-методичних семінарах підвищення педагогічної майстерності; врахування у системі навчально-виховної роботи психосексуальних особливостей юнацького віку[6, с.118].

На думку, І. Хітрової організація педагогічної взаємодії в освітньому процесі вузу, що сприяє розвитку культури міжособистісних відносин студентів набуває ефективності за умов : формування мотиваційної

установки на розвиток культури міжособистісних відносин, співпрацю й діалог; наповнення навчальної програми ціннісним, особистісно-ціннісним змістом для студентів : інформацією про правила спілкування, нормах мовного етикету; використання засобів навчання, які сприяють активізації студентів у міжособистісному спілкуванні; прояв дружніх почуттів та інших гуртуючих міжособистісних відносин: довіра, повага по відношенню до студентів, висока вимогливість до себе та інших [7].

В. Тернопільська до педагогічних умов виховання соціально-комунікативної культури учнів загальноосвітньої школи у позаурочній діяльності відносить: розвиток емоційно-ціннісного ставлення до соціально-комунікативної культури як особистісної цінності; організацію пізнавальної, комунікативної, особистісно й суспільно-значущої діяльності дітей у школі; створення дитячого самоврядування для самоствердження кожного вихованця та підвищення соціального статусу в середовищі ровесників (задоволення потреби у визнанні, повазі, підтримці, захищеності); застосування у виховній діяльності ефективних форм, методів виховання соціально-комунікативної культури; систематичне діагностування та корекція рівня вихованості соціально-комунікативної культури у школярів; формування оптимальних моделей взаємодії у системі “педагог-вихованець-дитячий колектив-батьки”; науково-методичне забезпечення виховного процесу [8, с.299].

Таким чином, аналіз науково-педагогічних досліджень дав нам можливість виділити три блоки педагогічних умов: організаційні, методичні, технологічні, які сприяють вихованню вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ.

Для визначення рівня значущості виділених нами педагогічних умов (організаційних, методичних, технологічних), було використано методи математичної статистики. Групі експертів, до якої входили куратори академічних груп було запропоновано визначити найбільш значущі умови

виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ на основі розробленого нами опитувальника.

Куратори академічних груп обрали наступні організаційні умови виховання вірності в особистісних взаєминах студентів: “створення самоврядування для організації суб’єкт - суб’єктної взаємодії студентів, виявлення вірності, надійності, відповідальності, розуміння ними суспільної й суб’єктивної необхідності та важливості дотримання соціальних норм у власній поведінці на основі партнерства і взаєморозуміння”; “організація педагогічної взаємодії з домінуванням діалогічних форм”; “формування у студентській групі виховного середовища, що активізує засвоєння студентами вірності в особистісних взаєминах”.

На нашу думку такі відповіді педагогів-експертів спричинені наступним: студентське самоврядування у межах даного дослідження розглядається як спрямованість на організацію суб’єкт-суб’єктної взаємодії його учасників. Правильно організоване самоврядування створює для студентів простір для виявлення ними вірності, відповідальності, надійності в особистісних взаєминах, розвиває уміння об’єктивно оцінювати як власні вчинки, так і вчинки інших людей;

діалогічні форми спілкування передбачають суб’єкт-суб’єктну взаємодію куратора та студентів, відкритість та конгруентність, взаємну активність, готовність стати на точку зору іншого, що в свою чергу сприяє вихованню вірності в особистісних взаєминах юнаків та дівчат;

у згуртованому студентському колективі, де панує взаємоповага, взаєморозуміння, взаємодопомога, щирість, відвертість у взаєминах відбувається засвоєння юнаками й дівчатами моральних понять і цінностей, стимулюється осмислення молодими людьми вчинку-вірності, а це можливо лише за умови створення відповідного виховного середовища.

Серед запропонованих методичних умов найважливішою на думку експертів є “формування професійної компетентності кураторів, опанування ними досвідом виховання вірності в особистісних взаєминах студентів

(організація спеціальних науково-методичних семінарів для наставників студентських груп)”. Вибір такої педагогічної умови зумовлений тим, що беручи участь у спеціально організованих науково-методичних семінарах підвищення педагогічної майстерності наставники академічних груп отримують можливість опанувати досвідом виховання вірності в особистісних взаєминах.

Згідно результатів математично-статистичної обробки середня зважена оцінка найбільша при визначенні таких технологічних умов : “застосування педагогічної підтримки студентів у моральному самовизначенні, вияві вчинку-вірності”; залучення юнаків і дівчат до колективного обговорення морально-етичних дилем, пов’язаних із виявленням вірності в особистісних взаєминах на матеріалі художніх творів і реальних життєвих ситуацій”; “залучення студентів до вивчення спецкурсу “Вірність та особистісні взаємини”; “використання групових форм виховної взаємодії, які забезпечують систематичну демонстрацію студентами вчинків-вірності, що перевищують їх актуальний рівень морального розвитку”.

Ми вважаємо, що до таких відповідей кураторів спонукала низка причин: педагогічна підтримка студентів у моральному самовизначенні, вияві вчинку-вірності сприяє створенню сприятливих умов для розвитку моральної свідомості юнаків й дівчат, формуванню здатності до самостійних дій і морального самовизначення;

під час колективного обговорення морально-етичних дилем, пов’язаних із виявленням вірності в особистісних взаєминах на матеріалі художніх творів і реальних життєвих ситуацій студентам демонструються моральні судження, які перевищують їх стадію морального розвитку, в результаті чого вони поступово пересвідчуються у їхній правдивості, необхідності й переходять на вищий рівень моральних міркувань;

впровадження спецкурсу “Вірність та особистісні взаємини” у виховний процес вищого навчального закладу дає можливість ознайомити студентів із розумінням сутності вірності особистості, механізмами її прояву;

особливостями особистісних взаємин, усвідомити необхідність виявляти вірність в особистісних взаєминах, формує у юнаків і дівчат внутрішнє переживання вірності як особистісної цінності;

систематична демонстрація студентами вчинків-вірності, що перевищують їх актуальний рівень морального розвитку стимулює виникнення та подолання пізнавальних конфліктів, завдяки чому студенти досягають вищого рівня розвитку моральної свідомості.

Таким чином, з огляду на теоретичне вивчення наукової літератури, а також математично-статистичний аналіз результатів експертної оцінки, назвемо основні педагогічні умови виховання вірності в особистісних взаєминах студентів : формування у студентській групі виховного середовища, що активізує засвоєння студентами вірності в особистісних взаєминах; організація педагогічної взаємодії з домінуванням діалогічних форм; залучення юнаків і дівчат до колективного обговорення морально-етичних дилем, пов'язаних із виявленням вірності в особистісних взаєминах на матеріалі художніх творів і реальних життєвих ситуацій; використання групових форм виховної взаємодії, які забезпечують систематичну демонстрацію студентами вчинків-вірності, що перевищують їх актуальний рівень морального розвитку; педагогічна підтримка студентів у моральному самовизначенні, вияві вчинку-вірності; залучення студентів до вивчення спецкурсу “Вірність та особистісні взаємини”; формування професійної компетентності кураторів, опанування ними досвідом виховання вірності в особистісних взаєминах студентів (організація спеціальних науково-методичних семінарів для наставників студентських груп); створення самоврядування для організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів, виявлення вірності, надійності, відповідальності, розуміння ними суспільної й суб'єктивної необхідності та важливості дотримання соціальних норм у власній поведінці на основі партнерства і взаєморозуміння.

Список використаних джерел та літератури

1. *Короткий* тлумачний словник української мови / [уклад. Гринчишин Д. Г., Гумецька Л. Л., Карпова В. Л. та ін.]. – К. : Рад. шк., 1978. – 296 с.
2. *Краткий* психологический словарь / [сост. Л. А. Карпенко ; под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – Ростов н /Д. : Феникс, 1998. – 512 с.
3. *Організація* самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / [А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
4. *Бражнич О. Г.* Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.07. / О. Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.
5. *Пехота О. М.* Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посібник / О. М. Пехота та інші. – К.: В-во А. С. К., 2003. – 240с.
6. *Яшник С. В.* Педагогічні умови виховання культури міжстатевих стосунків у студентів вищих навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Світлана Валеріївна Яшник. – Київ, 2006. – 195с.
7. *Хитрова И. В.* Педагогическое взаимодействие как средство развития культуры межличностных отношений в образовательном процессе вуза: автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Ирина Викторовна Хитрова. – Рязань, 2006. – 22 с.
8. *Тернопільська В. І.* Система виховання соціально-комунікативної культури учнів загальноосвітньої школи у позаурочній діяльності : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.07 / Тернопільська Валентина Іванівна. – К., 2009. – 435 с.

Стаття до Колесник Н. Є. «Педагогічні умови виховання вірності в особистісних взаєминах студентів ВНЗ»